

Structural Relationships Between Anger and Moral Decision-Making: The Mediating Role of Empathy and Behavioral Inhibition

Zahra Heydarzade¹ , Mostafa Zarean²

1. BSc in Psychology, Department of Psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran

2. Department of Psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran

Corresponding Author: Mostafa Zarean

E-mail: zarean@tabrizu.ac.ir

Received: 02 August 2025

Revised: 19 August 2025

Accepted: 10 September 2025

Citation: Heydarzade, Z. & Zarean, M. (2025). Structural Relationships Between Anger and Moral Decision-Making: The Mediating Role of Empathy and Behavioral Inhibition. *Journal of Modern Psychological Researches*, 20(79), 1-13. doi: [10.22034/jmpr.2025.68441.6752](https://doi.org/10.22034/jmpr.2025.68441.6752)

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Moral decision-making, as one of the most complex cognitive and emotional processes, plays a pivotal role in shaping individual and social behavior (Hamzagic & Krettenauer, 2024). Such decisions often arise in situations where individuals must choose between alternatives that carry distinct ethical consequences. This type of decision-making often occurs in situations where different options have varying ethical consequences, placing the individual in a position where they must choose between conflicting values. In simpler terms, moral decision-making means choosing between right and wrong, good and bad, or just and unjust (Lim & Kim, 2021).

Based on the research literature, various factors can influence moral decision-making. In this regard, one factor that prior studies have specifically examined and that appears to also impact moral decision-making is anger. Anger, as a natural emotion, is frequently accompanied by an increase in immediate and intense judgments about justice and injustice. It can lead to a decrease in flexibility in ethical thinking and hinder a comprehensive evaluation of the situation (Côté-Lussier & David, 2025). Moreover, the complex and reciprocal relationship between the emotion of anger and ethical decision-making can be influenced by certain mediating variables. Among these variables are empathy and behavioral inhibition.

Empathy, as the ability to understand and internalize the feelings and emotional experiences of others, is considered a key component in human interactions and ethical processes (Fonseca et al., 2024). It leads to more reasonable and responsible moral decisions by reducing emotional burden and increasing attention to the perspectives of others (Batson, 2023).

Alongside empathy, behavioral inhibition is another variable that may mediate the relationship between anger and moral decision-making. This is because individuals with high behavioral inhibition show less tendency toward emotional actions (Zarean et al., 1400) and their decisions are accompanied by fairness, flexibility, and attention to ethical consequences (Cliggit et al., 2013).

These findings suggest that empathy and behavioral inhibition can be considered as potential mediating factors in the relationship between anger and moral decision-making. Therefore, the present study was conducted with the aim of investigating the structural relationships between anger and moral decision-making mediated by empathy and behavioral inhibition.

Method: This study employed a descriptive-correlational design aimed at exploring structural relationships among psychological variables. The statistical population consisted of adult residents of Tabriz in the year 2024. Using a convenience sampling method, a total of 286 individuals were selected to participate in the study. The inclusion criteria were being in the age range of 18 to 40 years, having no disability, severe physical problems or medical condition that could interfere with participation (based on a self-report form), and having informed consent to participate in the study. Participants who failed to complete the questionnaires accurately or who withdrew during data collection were excluded from the final analysis. Research instruments included: Revised Everyday Moral Decision-Making Task (Rosen et al., 2015); State-Trait Anger Expression Inventory-2 (STAXI-2; Spielberger, 1999); Basic Empathy Scale (Jolliffe and Farrington, 2006); Behavioral Inhibition/Activation System Scale (BIS/BAS; Carver and White, 1994).

Results: A total of 286 participants comprised the final sample of this study, including 195 women and 91 men. The mean and standard deviation of age were as follows: for women, 31.31 ± 10.71 ; for men, 34.73 ± 12.93 ; and for the total sample, 32.39 ± 11.53 . Figure 1 illustrates the structural model of the study along with standardized path coefficients.

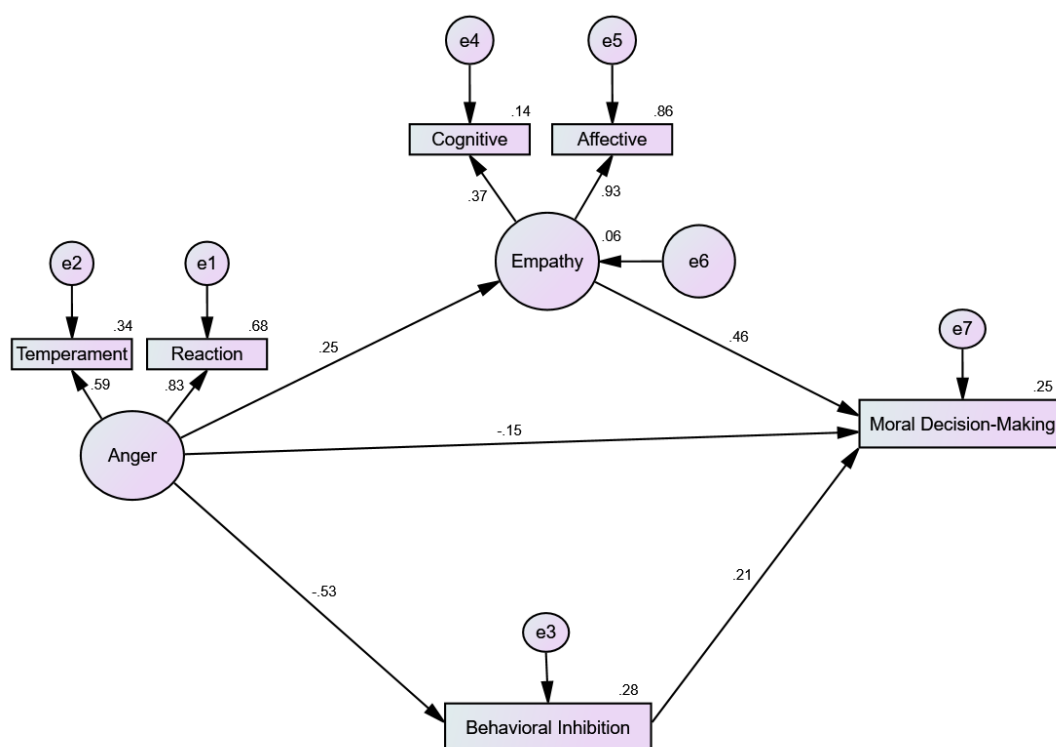

Figure 1. The Structural Relationships Among the Research Variables

The path coefficients presented in Figure 1 show that the direct effect of anger on empathy ($\beta = 0.25$, $p < 0.01$) is positive and statistically significant. The direct effect of anger on behavioral inhibition ($\beta = -0.53$, $p < 0.01$) is negative and also statistically significant. Additionally, the direct effect of empathy on moral decision-making ($\beta = 0.46$, $p < 0.05$), as well as the direct effect of behavioral inhibition on moral decision-making ($\beta = 0.21$, $p < 0.05$), are both positive and significant. However, the direct effect of anger on moral decision-making ($\beta = -0.15$, $p > 0.05$) was not statistically significant.

To further examine the mediating roles of empathy and behavioral inhibition in the relationship between anger and moral decision-making, a bootstrap analysis was conducted. The results are presented in Table 1.

Table 1. Indirect Effects Using the Bootstrap Method

Independent Variable	Mediator	Dependent Variable	Bootstrap Confidence Interval		Effect Size	Sig
			Lower Bound	Upper Bound		
Anger	Empathy	Moral Decision-Making	0.006	0.327	0.096	.016
Anger	Behavioral Inhibition	Moral Decision-Making	-0.232	-0.015	-0.097	.026

The results in Table 1 indicate that the indirect effect of anger on moral decision-making through empathy is positive and statistically significant. Also, the indirect effect of anger on moral decision-making through behavioral inhibition is negative and statistically significant. Therefore, it can be said that empathy positively mediates the relationship between anger and moral decision-making, while behavioral inhibition serves as a negative mediator in this relationship.

Discussion: This study aimed to examine the structural relationships between anger and moral decision-making, mediated by empathy and behavioral inhibition. The model fit indices indicated that the conceptual model demonstrated an acceptable level of fit with the observed data. The findings also revealed that empathy mediates the relationship between anger and moral decision-making. This finding aligns with the results of de Jesús et al. (2022), who emphasized the role of empathy in the link between anger and decision-making in their research.

This relationship can be explained by considering that empathy is associated with a reduction in anger-related emotional reactivity and irritability, and enhances individuals’ capacity to regulate impulsive responses and aggressive behaviors (Saladino et al., 2021). In this regard, empathy contributes to more thoughtful and responsible moral decisions by decreasing emotional overload and enhancing attention to others’ perspectives (Batson, 2023).

Furthermore, the results indicated that behavioral inhibition mediates the relationship between anger and moral decision-making. This can be explained by the regulatory capacity of the behavioral inhibition system in modulating emotional responses associated with anger. In this context, evidence suggests that behavioral inhibition reduces the intensity and urgency of anger-related reactions, thereby enabling more profound cognitive processing and moral reconsideration (Tang & Schmeichel, 2014). Consequently, individuals with high behavioral inhibition are less likely to act impulsively or unethically, and their decisions tend to reflect fairness, flexibility, and attention to moral consequences. These findings imply that strengthening behavioral inhibition may serve as an effective strategy for managing anger and improving moral decision-making processes. Thus, the mediating role of behavioral inhibition in the relationship between anger and moral decision-making is justifiable.

Finally, as with any research, the present study faced certain limitations that must be considered when generalizing the results. One such limitation is the use of self-report measures, which may be subject to response bias. Another is the cross-sectional design of the study. Future research is recommended to complement self-report tools with interviews and alternative measurement methods to minimize measurement error. Additionally, longitudinal studies are suggested to better infer causal relationships among the variables. From an applied perspective, it is recommended that programs be developed to manage anger, enhance empathic skills, and strengthen behavioral inhibition, in order to improve moral decision-making in ethically challenging situations.

KEYWORDS

anger, moral decision-making, empathy, behavioral inhibition, structural equation modeling

فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی

روابط ساختاری خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی با میانجی‌گری همدلی و بازداری رفتاری

زهرا حیدرزاده^۱ ID، مصطفی زارعان^۲ ID

۱. کارشناس روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
 ۲. گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

نویسنده مسئول: مصطفی زارعان

رایانامه: zarean@tabrizu.ac.ir

استناددهی: حیدرزاده، زهرا و زارعان، مصطفی. (۱۴۰۴). روابط ساختاری خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی با میانجی‌گری همدلی و بازداری رفتاری. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۲۰(۷۹)، ۱-۱۳. doi: [10.22034/jmpr.2025.68441.6752](https://doi.org/10.22034/jmpr.2025.68441.6752)

تاریخ دریافت: ۱۱ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۲۸ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۹ شهریور ۱۴۰۴

مشخصات مقاله

چکیده

کلیدواژه‌ها:

این پژوهش با هدف بررسی روابط ساختاری خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی با میانجی‌گری همدلی و بازداری رفتاری انجام شد. طرح پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش تمامی افراد بزرگسال شهر تبریز در سال ۱۴۰۳ بودند که از میان آن‌ها، نمونه‌ای به حجم ۲۸۶ نفر به شیوه در دسترس انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از نسخه تجدیدنظر شده تکلیف تصمیم‌گیری اخلاقی روزمره (روزن و همکاران، ۲۰۱۵)، خرده مقیاس رگه خشم پرسشنامه حالت-رگه خشم (اسپیلبرگر، ۱۹۹۹)، مقیاس همدلی اساسی (جولیف و فارینگتون، ۲۰۰۶) و خرده مقیاس بازداری مقیاس سیستم‌های مغزی-رفتاری (کارور و وایت، ۱۹۹۴) استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها نیز از ضریب همبستگی پیرسون و مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. یافته‌ها نشان داد خشم با همدلی رابطه مثبت و با بازداری رفتاری رابطه منفی دارد ($p < 0/01$). همچنین بین همدلی و بازداری رفتاری با تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه مثبت برقرار بود ($p < 0/05$). بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه مستقیم معناداری وجود نداشت ($p > 0/05$)؛ اما اثر غیرمستقیم خشم بر تصمیم‌گیری اخلاقی به واسطه همدلی و بازداری رفتاری معنی‌دار بود ($p < 0/05$). مبتنی بر یافته‌ها استنباط می‌شود که همدلی و بازداری رفتاری در رابطه خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی نقش واسطه‌ای دارند و توجه به این عوامل می‌تواند به منظور ارتقای تصمیم‌گیری اخلاقی سودمند باشد.

خشم، تصمیم‌گیری اخلاقی، همدلی، بازداری رفتاری، مدل‌یابی معادلات ساختاری

مقدمه

تصمیم‌گیری اخلاقی^۱ به عنوان یکی از پیچیده‌ترین فرآیندهای شناختی و هیجانی، نقش محوری در شکل‌دهی به کنش‌ها و رفتارهای فردی و اجتماعی ایفا می‌کند (هامزاجیک و کرتناور^۲، ۲۰۲۴). این نوع تصمیم‌گیری که مبتنی بر ارزیابی‌های اخلاقی و اصول ارزشی است، تعیین‌کننده میزان تطابق رفتارها با معیارهای اخلاقی پذیرفته شده در جوامع مختلف می‌باشد (راجرز^۳ و همکاران، ۲۰۲۳). تصمیم‌گیری اخلاقی اغلب در موقعیت‌هایی رخ می‌دهد که گزینه‌های مختلف، هر کدام پیامدهای اخلاقی متفاوتی به همراه دارند و فرد را در موقعیتی قرار می‌دهند که باید بین ارزش‌های متعارض دست به انتخاب بزند. به عبارت ساده‌تر، تصمیم‌گیری اخلاقی به معنای انتخاب بین درست و نادرست، خوب و بد، یا عادلانه و ناعادلانه است (لیم و کیم^۴، ۲۰۲۱). اهمیت بالای تصمیم‌گیری اخلاقی در حوزه‌های مختلف زندگی بر کسی پوشیده نیست. از انتخاب‌های شخصی تا تصمیم‌های جمعی مانند سیاست‌گذاری‌ها، همه تحت تأثیر تصمیمات اخلاقی قرار دارند (ویناتا^۵ و همکاران، ۲۰۲۰). افزون بر این اتخاذ تصمیمات اخلاقی مناسب تأثیر مستقیمی بر سلامت روانی، کیفیت روابط میان‌فردی و بهبود ساختارهای اجتماعی دارند (جیا^۶ و همکاران، ۲۰۱۹). به همین جهت تصمیم‌گیری اخلاقی و عوامل مؤثر بر آن همواره مورد توجه روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و متخصصان علوم رفتاری قرار گرفته و محققان مختلف درصدد شناسایی عوامل مرتبط با این پدیده برآمده‌اند.

مبنتی بر ادبیات پژوهشی عوامل مختلفی می‌توانند تصمیم‌گیری اخلاقی را تحت تأثیر قرار دهند که برخی از آن‌ها جنبه درون فردی (کانوی^۷، ۲۰۲۳) و برخی دیگر جنبه بین فردی (ژان^۸ و همکاران، ۲۰۱۸) دارند. یکی از عوامل درون فردی که مطالعات پیشین به‌طور خاص به بررسی ارتباط آن با تصمیم‌گیری پرداخته‌اند و به نظر می‌رسد بر تصمیم‌گیری اخلاقی نیز تأثیرگذار باشد، خشم^۹ است. خشم هیجانی طبیعی است که به عنوان حالتی غیرعادی در قلمرو بالینی از آن یاد می‌شود و می‌تواند زمینه عملکردهای مثبت و برخی از اختلال‌های بالینی را فراهم آورد (نواکو^{۱۰}، ۲۰۲۳). خشم نه تنها توانایی افزایش انگیزش برای پیگیری هدف را دارد، بلکه می‌تواند موجب انحراف در قضاوت‌های اخلاقی به سمت تصمیمات پرخاشگرانه یا غیرمنصفانه شود (هاچرسون و گراس^{۱۱}، ۲۰۱۱). افزون بر این تحقیقات نشان داده‌اند که خشم معمولاً با افزایش قضاوت‌های آنی و شدید در مورد عدالت و ناعدالتی

همراه است و می‌تواند به تصمیماتی منجر شود که بر اساس واکنش‌های احساسی - به جای تحلیل منطقی - اتخاذ گردند (آکا^{۱۲}، ۲۰۲۳؛ کارمان^{۱۳}، ۲۰۲۲؛ اورمن^{۱۴} و همکاران، ۲۰۲۵). این حالت موجب می‌شود افراد در موقعیت‌های اخلاقی حساس، نسبت به نقض قوانین یا رفتارهای ناعادلانه واکنش شدیدتری نشان دهند (هارمون-جونز و هارمون-جونز^{۱۵}، ۲۰۲۳) و تمایل بیشتری به مجازات متخلفین داشته باشند (راموس و همکاران^{۱۶}، ۲۰۲۴). همچنین برخی مطالعات بیان می‌کنند که خشم می‌تواند موجب کاهش انعطاف‌پذیری در تفکر اخلاقی شود و مانع ارزیابی جامع موقعیت گردد (کوته-لوسیو و دیوید^{۱۷}، ۲۰۲۵).

در مجموع به نظر می‌رسد ارتباط پیچیده و متعامل بین هیجان خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی می‌تواند تحت تأثیر برخی متغیرهای میانجی قرار بگیرد. ازجمله این متغیرها می‌توان به همدلی^{۱۸} و بازداری رفتاری^{۱۹} اشاره کرد. همدلی، به عنوان توانایی درک و درونی‌سازی احساسات و تجربیات هیجانی دیگران، یکی از مؤلفه‌های کلیدی در تعاملات انسانی و فرآیندهای اخلاقی محسوب می‌شود (فونسکا^{۲۰} و همکاران، ۲۰۲۴). این توانایی از دو جنبه شناختی (درک ذهن و نگرش دیگران) و عاطفی (اشتراک عاطفی با دیگران) تشکیل شده که هر دو به‌صورت مکمل در بروز هیجانات نقش مؤثر دارند (مایبوم^{۲۱}، ۲۰۲۲) و می‌توانند به تعدیل و تنظیم هیجان خشم کمک کند (آندرس^{۲۲} و همکاران، ۲۰۲۴). برای مثال سالادینو^{۲۳} و همکاران (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای نشان دادند که افزایش همدلی با کاهش پاسخ‌های عصبی مرتبط با خشم و تحریک‌پذیری همراه بود و توانایی فرد را در کنترل پاسخ‌های تکانشی و رفتارهای تهاجمی، افزایش می‌دهد. همچنین در پژوهش‌های مختلف رابطه مثبت و معناداری میان همدلی و سطح تصمیم‌گیری اخلاقی گزارش شده و مطالعات اذعان داشته‌اند که همدلی به افراد این امکان را می‌دهد که تبعات عاطفی و اجتماعی تصمیمات خود را بهتر پیش‌بینی کنند و از تصمیمات خودخواهانه اجتناب نمایند (سیچتو^{۲۴} و همکاران، ۲۰۱۸؛ ژیانو^{۲۵} و همکاران، ۲۰۲۱؛ زکی^{۲۶}، ۲۰۲۰). در مجموع به نظر می‌رسد، همدلی نقش مهمی در ارتباط بین هیجان خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی ایفا می‌کند؛ با افزایش همدلی، شدت هیجان خشم تحت کنترل بیشتری قرار می‌گیرد و فرایندهای شناختی مرتبط با قضاوت اخلاقی، مانند ارزیابی عواقب رفتاری و نگرش‌های اخلاقی، تقویت می‌شود. به این ترتیب، همدلی از طریق کاهش بار هیجانی و افزایش توجه به دیدگاه‌های دیگران، موجب اتخاذ تصمیمات اخلاقی معقول‌تر و مسئولانه‌تر می‌گردد (باتسون^{۲۷}، ۲۰۲۳). مبتنی

15. Harmon-Jones & Harmon-Jones

16. Ramos

17. Côté-Lussier & David

18. empathy

19. behavioral inhibition

20. Fonseca

21. Maibom

22. Andrés

23. Saladino

24. Cecchetto

25. Xiao

26. Zaki

27. Batson

1. moral decision-making

2. Hamzagic & Krettenauer

3. Rodgers

4. Lim & Kim

5. Winata

6. Jia

7. Conway

8. Zhan

9. anger

10. Novaco

11. Hutcherson & Gross

12. Aka

13. Carman

14. Overman

روش

پژوهش حاضر بر اساس اهداف و روش جمع‌آوری داده‌ها توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش کلیه افراد بزرگسال شهر تبریز در سال ۱۴۰۳ بودند. نمونه انتخابی بر اساس مدل کلاین^۶ (۲۰۲۳) برای معادلات ساختاری و در نظر گرفتن احتمال ریزش نمونه، حداقل ۲۰۰ نفر در نظر گرفته شد که به روش نمونه‌گیری در دسترس و از طریق کانال‌های مجازی انتخاب شدند. در نهایت تا زمان توقف نمونه‌گیری ۲۸۶ نفر به صورت آنلاین پاسخگوی پرسشنامه‌های پژوهش بودند. قرار داشتن در بازه سنی ۱۸ تا ۴۰ سال؛ نداشتن معلولیت، مشکلات جسمانی شدید یا شرایط پزشکی مختل کننده (بر اساس فرم خود اظهاری) و داشتن رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش از جمله معیارهای ورود به پژوهش بود. عدم همکاری در فرایند اجرای پژوهش و پر کردن ناقص یا بی‌دقت پرسشنامه‌های تحقیق نیز به عنوان معیار خروج از پژوهش در نظر گرفته شد. ملاحظات اخلاقی پژوهش شامل ارائه اطلاعات کتبی درباره پژوهش به شرکت‌کنندگان، اطمینان خاطر به افراد درباره رعایت محرمانه بودن اطلاعات به دست آمده و استفاده از آن فقط در امور پژوهشی، داوطلبانه بودن مشارکت در مطالعه، ثبت نشدن نام ایشان به منظور رعایت حریم خصوصی و اخذ رضایت آگاهانه از شرکت‌کنندگان بود. **تکلیف تصمیم‌گیری اخلاقی روزمره:** نسخه تجدیدنظر شده تکلیف تصمیم‌گیری اخلاقی روزمره که از سوی روزن^۷ و همکاران (۲۰۱۵) طراحی شده است، شامل ۲۰ داستان کوتاه در مورد تنگنای اخلاقی می‌باشد. این موقعیت‌ها شبیه اتفاقاتی هستند که احتمالاً فرد در زندگی خود تجربه کرده یا ممکن است در آینده تجربه کند. موقعیت‌ها به نحوی طراحی شده‌اند که باعث تعارضات شناختی و درگیری شخصی بالا باشند. در هر موقعیت پاسخ‌دهنده باید بین رفتار مطلوب اخلاقی و منافع شخصی خود دست به انتخاب بزند. برای این منظور از پاسخ‌دهنده خواسته می‌شود خود را در موقعیت مزبور تصور کند و پاسخ مناسب خود به موقعیت را انتخاب کند. پاسخ بله به ۱۰ داستان نشان‌دهنده تصمیم‌گیری نوع‌دوستانه (رفتار اخلاقی مطلوب) و پاسخ خیر بیانگر تصمیم‌گیری خودخواهانه (ترجیح نفع شخصی) است. درحالی‌که برای ۱۰ داستان دیگر این شرایط برعکس خواهد بود؛ یعنی پاسخ خیر تصمیم‌گیری نوع‌دوستانه (رفتار مطلوب اخلاقی) و پاسخ خیر تصمیم‌گیری خودخواهانه (ترجیح نفع شخصی) را نشان می‌دهد. سازندگان آزمون ضریب پایایی آن را با استفاده از ضریب همبستگی درون طبقه‌ای ۰/۵۱ گزارش کرده و اجرای آن را برای جمعیت دانشجویی مناسب ارزیابی کرده‌اند. این پرسشنامه توسط ایران نژاد (۱۳۹۷) به زبان فارسی ترجمه و روایی سازه آن با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی مطلوب ارزیابی شده است ($\chi^2/df=1/78$ ، $AGFI=0/96$ ، $NFI=0/94$ ، $CFI=0/92$ ، $RMSEA=0/06$). اعتبار این پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۱ به‌دست‌آمد.

بر این یافته‌ها چنین به نظر می‌آید که همدلی قادر است روابط بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی را میانجی‌گری کند.

در کنار همدلی، بازداری رفتاری یکی دیگر از متغیرهایی است که ممکن است رابطه بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی را میانجی‌گری کند. بازداری رفتاری به عنوان فرایندی روان‌شناختی تعریف می‌شود که شامل توانایی کنترل یا مهار واکنش‌های تکانشی به محرک‌ها، به‌ویژه در مواجهه با پیامدهای منفی یا تهدیدآمیز است (گیلمور^۱، ۲۰۲۴). این فرایند که اغلب به عنوان سیستم بازداری رفتاری (BIS) شناخته می‌شود، ارتباط نزدیکی با هیجان خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی دارد. درواقع سیستم بازداری رفتاری از یک سو تحت تأثیر هیجان خشم قرار داشته (لیوآرت^۲ و همکاران، ۲۰۱۶) و افرادی که هیجانات انفجاری مانند خشم دارند، معمولاً از سیستم بازداری رفتاری ضعیف‌تری برخوردار هستند (خوش فطرت و همکاران، ۲۰۲۲؛ پاولیچک^۳ و همکاران، ۲۰۱۳)؛ از سوی دیگر سیستم بازداری رفتاری برای تصمیم‌گیری اخلاقی اهمیت ویژه‌ای دارد، چراکه تصمیمات اخلاقی اغلب نیازمند ارزیابی دقیق و کنترل تمایلات لحظه‌ای هستند (شوآرتز^۴، ۲۰۱۷)؛ بدین ترتیب، سیستم بازداری رفتاری به فرد امکان می‌دهد تا به‌جای واکنش‌های سریع و غریزی، تصمیمات منطقی و اخلاقی‌تری اتخاذ کند (زاجلی و اوگازویو^۵، ۲۰۱۹). به‌طورکلی بازداری رفتاری با کاهش شدت و فوریت واکنش‌های خشم، امکان پردازش شناختی عمیق‌تر و بازنگری اخلاقی را فراهم می‌کند (تانگ و اشمیدل^۶، ۲۰۱۴)؛ بدین ترتیب، افراد با بازداری رفتاری بالا تمایل کمتری به اقدام‌های هیجانی نشان می‌دهند (زارعان و همکاران، ۱۴۰۰) و تصمیم‌گیری‌های آن‌ها با انصاف، انعطاف‌پذیری و توجه به پیامدهای اخلاقی توأم است (کلیگیت^۷ و همکاران، ۲۰۱۳). این یافته‌ها نشان می‌دهد که بازداری رفتاری می‌تواند به عنوان یک عامل واسطه‌ای احتمالی در رابطه بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی مورد توجه قرار گیرد.

مبتنی بر آنچه عنوان شد تصمیم‌گیری اخلاقی یک امر مهم و ضروری محسوب می‌شود که نه‌تنها زندگی فردی، بلکه تعاملات اجتماعی و ساختارهای جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ بنابراین ضروری است عوامل مرتبط با این پدیده شناسایی شوند. با توجه به پیشینه‌های مطالعاتی چنین استنباط می‌شود که بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی از یک سو ارتباط مستقیم وجود داشته و از سوی دیگر، به نظر می‌رسد که برخی متغیرهای ثانویه می‌توانند این روابط را دست‌خوش تغییر کنند که در این راستا بر همدلی و بازداری رفتاری تأکید شده است؛ زیرا این متغیرهای ثانویه علاوه بر اینکه با تصمیم‌گیری اخلاقی در ارتباط بوده و در ظهور و محدود شدن آن نقش به‌سزایی دارند، از هیجان خشم نیز تأثیر می‌پذیرند و این روابط دوسویه فرض ایفای نقش میانجی همدلی و بازداری رفتاری در رابطه بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی را به ذهن متبادر می‌نماید. ازاین‌رو پژوهش حاضر با هدف بررسی روابط ساختاری خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی به‌واسطه همدلی و بازداری رفتاری انجام شد.

6. Tang & Schmeichel
7. Kligyte
8. Kline
9. Rosen

1. Gilmor
2. Lievaart
3. Pawliczek
4. Schwartz
5. Zucchelli & Ugazio

۰/۷۸ بود. اعتبار این پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ برای همدلی شناختی ۰/۸۷، برای همدلی عاطفی ۰/۸۱ و برای کل مقیاس ۰/۸۶ به دست آمد.

مقیاس سیستم‌های مغزی-رفتاری: این مقیاس یک ابزار خودگزارشی ۲۴ ماده‌ای است که توسط کارور و وایت^۳ (۱۹۹۴) به منظور سنجش تفاوت‌های فردی در حساسیت به پاداش و حساسیت به تنبیه ساخته شده است. در این ابزار مقیاس حساسیت به پاداش شامل ۱۳ ماده است که سه خرده مقیاس سائق (۴ ماده)، جستجوی شادی و تفریح (۴ ماده) و پاسخ‌دهی به پاداش (۵ ماده) آن را می‌سازند. همچنین مقیاس حساسیت به تنبیه ۷ ماده دارد. ۴ ماده دیگر این پرسشنامه خنثی و به عنوان آیتم پوششی آورده شده است. پاسخ‌دهندگان پاسخ‌های خود را بر روی یک طیف لیکرت ۴ درجه‌ای از «۱= کاملاً موافقم تا ۴= کاملاً مخالفم» ثبت می‌کنند. ثبات درونی مقیاس برای زیرمقیاس BIS ۰/۷۴ و برای زیرمقیاس‌های BAS یعنی پاسخ به پاداش، سائق و جستجوی شادی به ترتیب ۰/۷۳، ۰/۷۶ و ۰/۶۶ گزارش شده است (کارور و وایت، ۱۹۹۴). پایایی و روایی این مقیاس را عبدالهی مجارشین (۱۳۸۵) در ۱۸۳ نفر از دانشجویان دانشگاه تبریز به دست آورد، بر اساس نتایج به دست آمده ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس BIS، ۰/۶۶ و برای زیرمقیاس‌های BAS پاسخ به پاداش، سائق و جستجوی شادی به ترتیب ۰/۶۴، ۰/۷۰ و ۰/۶۱ به دست آمد. اعتبار زیر مقیاس بازداری رفتاری این پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۶۸ به دست آمد.

یافته‌ها

در مجموع ۲۸۶ نفر به عنوان نمونه نهایی در این پژوهش مورد مطالعه قرار گرفتند. از این تعداد ۱۹۵ نفر زن و ۹۱ نفر مرد بودند. میانگین و انحراف معیار سنی نمونه مورد مطالعه در زنان ($107/71 \pm 31/31$)، در مردان ($123/93 \pm 34/73$) و در کل افراد نمونه ($110/53 \pm 32/39$) بود. همچنین ۴۹ نفر از افراد نمونه دارای تحصیلات دیپلم، ۱۰۳ نفر لیسانس و ۱۳۴ نفر ارشد و بالاتر بودند. جدول ۱ میانگین، انحراف معیار، کشیدگی و چولگی متغیرهای مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

جدول ۱: میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی متغیرهای پژوهش

متغیر	مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
خشم	خلق و خوی خشمگینانه	۷/۲۴	۲/۶۵	۰/۷۵	۰/۳۱
	واکنش خشمگینانه	۱۲/۹۲	۲/۹۶	۰/۰۰	-۰/۴۵
	نمره کل خشم	۲۰/۱۶	۴/۸۵	۰/۴۷	-۰/۰۶
همدلی	همدلی شناختی	۳۶/۷۲	۵/۱۵	-۰/۷۰	۱/۶۱
	همدلی عاطفی	۳۶/۲۲	۵/۳۲	-۰/۷۶	۰/۶۴
	نمره کل همدلی	۷۲/۹۳	۸/۵۸	-۰/۶۲	۱/۳۲
بازداری رفتاری	نمره کل بازداری رفتاری	۱۴/۱۲	۳/۰۲	۰/۱۰	۰/۱۹
تصمیم‌گیری اخلاقی	نمره کل تصمیم‌گیری اخلاقی	۱۲/۶۲	۲/۵۹	-۰/۵۷	۰/۶۷

پرسشنامه حالت-رگه خشم: این پرسشنامه، یک ابزار مداد کاغذی است که توسط اسپیلبرگر^۱ (۱۹۹۹) ساخته شده و دارای ۵۷ گویه و قابل استفاده برای افراد ۱۶ سال به بالا است. این پرسشنامه در یک مقیاس لیکرتی از ۱ هرگز تا ۴ همیشه نمره‌گذاری می‌شود. محدوده نمره‌ها بین ۵۷ تا ۲۲۸ است و نمره بالاتر از ۱۴۲ نشان دهنده ابراز خشم بیشتر می‌باشد. این ابزار به سنجش سه مقیاس کلی حالت خشم (۱۵ گویه)، رگه خشم (۱۰ گویه) و بروز و مهار خشم (۳۲ گویه) می‌پردازد. مقیاس رگه خشم که در پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گرفته است، خود از دو مؤلفه خلق و خوی خشمگینانه (۴ گویه) و واکنش خشمگینانه (۶ گویه) تشکیل شده است. پژوهش‌های مختلف روایی و پایایی این پرسشنامه را تأیید کرده‌اند. برای مثال اسپیلبرگر (۱۹۹۹) اعتبار بازآزمایی پرسشنامه را ۰/۸۲ و همسانی درونی آن را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸ گزارش کرده است. در پژوهش اصغری مقدم و همکاران (۱۳۹۰) ضریب بازآزمایی مقیاس رگه خشم ۰/۷۴ و خرده مقیاس‌های خلق و خوی خشمگینانه و واکنش خشمگینانه به ترتیب ۰/۷۸ و ۰/۷۱ به دست آمده است. همچنین ضریب همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ برای مقیاس کلی رگه خشم و خرده مقیاس‌های خلق و خوی خشمگینانه و واکنش خشمگینانه به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۸۰ و ۰/۷۰ گزارش شده است (اصغری مقدم و همکاران، ۱۳۹۰). اعتبار این پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ برای مقیاس کلی رگه خشم ۰/۸۲ و برای خرده مقیاس‌های خلق و خوی خشمگینانه و واکنش خشمگینانه به ترتیب ۰/۸۹ و ۰/۷۰ به دست آمد.

مقیاس همدلی اساسی: نسخه اصلی مقیاس همدلی اساسی توسط جولیف و فارینگتون^۲ (۲۰۰۶) تدوین شده و دارای ۲۰ سؤال و ۲ خرده مقیاس عاطفی و شناختی است. خرده مقیاس عاطفی از ۱۱ سؤال و خرده مقیاس شناختی از ۹ سؤال تشکیل شده است. نمره‌گذاری این مقیاس بر اساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) انجام می‌شود و روش نمره‌گذاری در این پرسشنامه در سؤالات ۱، ۶، ۷، ۸، ۱۳، ۱۸، ۱۹ و ۲۰ معکوس است. در مطالعه جولیف و فارینگتون (۲۰۰۶) ضریب آلفای کرونباخ مقیاس همدلی اساسی برای کل مقیاس ۰/۶۶ و برای خرده مقیاس‌های شناختی و عاطفی به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۸۵ به دست آمد. جعفری و همکاران (۱۳۹۶) به منظور تعیین پایایی این مقیاس از آلفای کرونباخ استفاده کردند که برای مقیاس کلی ۰/۸۴ و برای خرده مقیاس شناختی ۰/۷۴ و عاطفی

گویای آن است که پراکندگی متغیرهای مورد مطالعه در حد بهینه بوده و امکان تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری پارامتریک میسر است. جدول ۲ ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

مبتنی بر جدول ۱ میانگین و انحراف معیار نمرات کلی خشم ($4/85 \pm$)، همدلی ($8/58 \pm 72/93$)، بازداری رفتاری ($3/02 \pm 14/12$) و تصمیم‌گیری اخلاقی ($2/59 \pm 12/62$) محاسبه شده است. همچنین نتایج

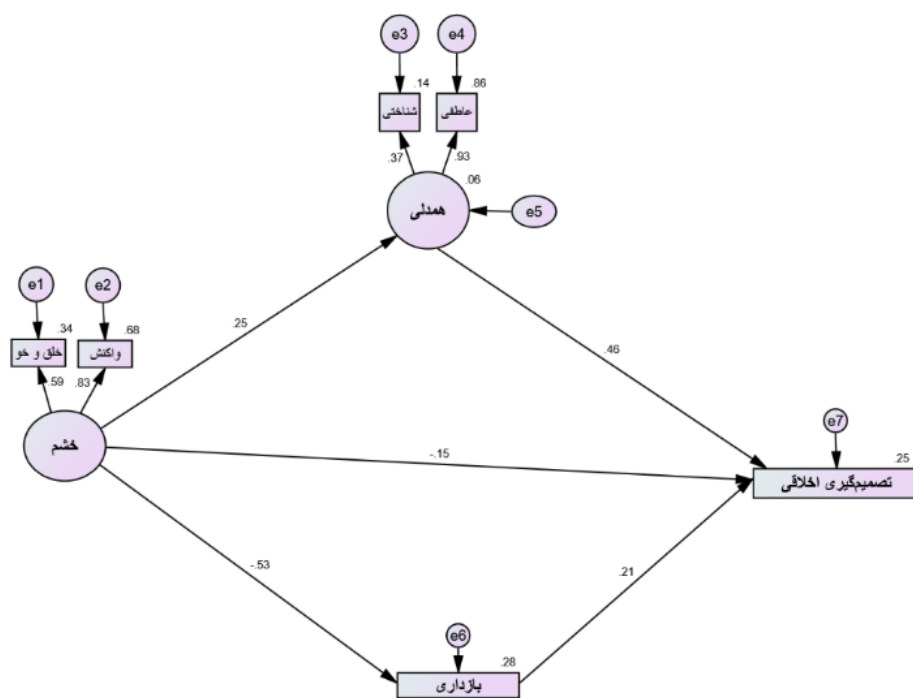
جدول ۲: ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴
۱. خشم	۱			
۲. همدلی	$0/18^*$	۱		
۳. بازداری رفتاری	$-0/43^{**}$	$-0/19^*$	۱	
۴. تصمیم‌گیری اخلاقی	$-0/15^*$	$0/28^{**}$	$0/21^{**}$	۱

** $p < 0/01$; * $p < 0/05$

چندمتغیری، ضریب کشیدگی استاندارد شده مردیا^۱ با استفاده از نرم‌افزار Amos (۴/۶۴) به دست آمد که کمتر از حد بحرانی ۵ بود (بنتلر^۲، ۲۰۱۰)؛ بنابراین، پیش‌فرض نرمال بودن چندمتغیره نیز محقق شد. پیش‌فرض عدم هم‌خطی چندگانه متغیرهای پیش‌بین نیز تأیید شد، چراکه مقدار عامل تورم واریانس متغیرها از حد بحرانی ۲ کمتر بود؛ مقدار شاخص تحمل این متغیرها نیز بالاتر از ۰/۵۰ بوده و به حد مطلوب ۱ نزدیک بود. در نهایت مفروضه استقلال منابع خطا از طریق آزمون دوربین - واتسون ارزیابی شد و با توجه به اینکه مقدار محاسبه شده برای افسردگی (۲/۱۵) از دو حد بحرانی (۱/۵ - ۲/۵) عبور نکرده بود، این پیش‌فرض نیز محقق شد؛ بنابراین استفاده از روش معادلات ساختاری، برای تحلیل داده‌های پژوهش مناسب ارزیابی شد. شکل ۱ مدل ساختاری پژوهش را به همراه ضرایب استاندارد به تصویر می‌کشد.

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد خشم با همدلی ($r=0/18$ ، $p<0/05$) رابطه مثبت و با بازداری رفتاری ($r=-0/43$ ، $p<0/01$) و تصمیم‌گیری اخلاقی ($r=-0/15$ ، $p<0/05$) رابطه منفی دارد. همچنین بین همدلی با تصمیم‌گیری اخلاقی ($r=0/28$ ، $p<0/01$) و بین بازداری رفتاری و تصمیم‌گیری اخلاقی ($r=0/21$ ، $p<0/01$) رابطه مثبت وجود دارد. با توجه به نتایج ماتریس همبستگی و در راستای بررسی رابطه خشم با تصمیم‌گیری اخلاقی با میانجی‌گری همدلی و بازداری رفتاری از روش معادلات ساختاری استفاده شد. با این حال، پیش از استفاده از این روش، مفروضه‌های نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش، عدم هم‌خطی چندگانه متغیرهای پیش‌بین و استقلال منابع خطا بررسی شد. در بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها، قدر مطلق چولگی و کشیدگی متغیرها در بازه ± 3 قرار داشت، بنابراین پیش‌فرض نرمال بودن تک متغیری مورد تأیید قرار گرفت. برای بررسی نرمال بودن

شکل ۱: مدل ساختاری پژوهش

همان‌طور که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، در مدل پژوهش حاضر، فرض بر این بوده است که همدلی و بازداری رفتاری در رابطه بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی نقش میانجی دارند.

جدول ۳: برآورد ضرایب اثرات مستقیم متغیرهای برون‌زا در متغیرهای درون‌زا

متغیر برون‌زا	متغیر درون‌زا	β	B	T (C.R)	P
همدلی	همدلی	۰/۲۵	۰/۷۹	۲/۶۳	۰/۰۰۹
خشم	بازداری رفتاری	-۰/۵۳	-۱/۰۴	-۵/۳۷	۰/۰۰۰
تصمیم‌گیری اخلاقی	تصمیم‌گیری اخلاقی	-۰/۱۵	-۰/۲۵	-۱/۴۲	۰/۱۵۷
همدلی	تصمیم‌گیری اخلاقی	۰/۴۶	۰/۲۴	۲/۵۷	۰/۰۱۰
بازداری رفتاری	تصمیم‌گیری اخلاقی	۰/۲۱	۰/۱۹	۲/۵۹	۰/۰۱۰

مندرجات جدول ۳ نشان می‌دهد اثر مستقیم خشم بر همدلی ($\beta=۰/۲۵$, $p<۰/۰۱$) مثبت و بر بازداری رفتاری ($\beta=-۰/۵۳$, $p<۰/۰۱$) منفی و از نظر آماری معنادار است. همچنین اثر مستقیم همدلی بر تصمیم‌گیری اخلاقی ($\beta=۰/۴۶$, $p<۰/۰۵$) و نیز اثر مستقیم بازداری رفتاری بر تصمیم‌گیری اخلاقی ($\beta=۰/۲۱$, $p<۰/۰۵$) مثبت و معنادار است. با این

حال اثر مستقیم خشم بر تصمیم‌گیری اخلاقی ($\beta=-۰/۱۵$, $p>۰/۰۵$) معنادار نیست. در ادامه به‌منظور بررسی نقش واسطه‌ای همدلی و بازداری رفتاری در رابطه بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی از آزمون بوت استرپ استفاده شد که نتایج مربوط به این آزمون در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: اثرات غیرمستقیم با استفاده از روش بوت استرپ

متغیر مستقل	متغیر میانجی	متغیر وابسته	حدود بوت استرپ		مقدار اثر	P
			حد پایین	حد بالا		
خشم	همدلی	تصمیم‌گیری اخلاقی	۰/۰۰۶	۰/۳۲۷	۰/۰۹۶	۰/۰۱۶
خشم	بازداری رفتاری	تصمیم‌گیری اخلاقی	-۰/۲۳۲	-۰/۰۱۵	-۰/۰۹۷	۰/۰۲۶

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد اثر غیرمستقیم خشم بر تصمیم‌گیری اخلاقی به‌واسطه همدلی مثبت و از نظر آماری معنادار است. همچنین اثر غیرمستقیم خشم بر تصمیم‌گیری اخلاقی به‌واسطه بازداری رفتاری منفی و

از نظر آماری معنادار است بنابراین می‌توان گفت همدلی به‌طور مثبت و بازداری رفتاری به‌طور منفی ارتباط خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی را میانجی‌گری می‌کنند. جدول ۵ شاخص‌های برازش مدل را نشان می‌دهد.

جدول ۵: شاخص‌های برازش مدل

شاخص	RMSEA	X^2/df	GFI	AGFI	CFI	NFI	IFI
مدل	۰/۰۱	۰/۹۶	۰/۹۹	۰/۹۶	۰/۹۹	۰/۹۷	۰/۹۹
بازه قابل قبول	<۰/۰۸	<۳	>۰/۹۰	>۰/۸۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰

شاخص‌های ارائه شده در جدول ۵ برازش مطلوب مدل را نشان می‌دهد؛ چراکه مقادیر شاخص نیکویی برازش (GFI) و شاخص نیکویی برازش تعدیل‌یافته (AGFI) به‌عنوان شاخص‌های برازش مطلق؛ شاخص برازش تطبیقی (CFI)، شاخص برازش هنجار شده (NFI) و شاخص برازش افزایشی (IFI) به‌عنوان شاخص‌های برازش تطبیقی و همچنین نسبت مجذور خی بر درجه آزادی (χ^2/df) و ریشه میانگین مجذورات خطای تقریبی (RMSEA) به‌عنوان شاخص‌های برازش تعدیل‌یافته در سطح مطلوب قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی روابط ساختاری خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی با میانجی‌گری همدلی و بازداری رفتاری انجام شد. نتایج حاصل از بررسی شاخص‌های برازش مدل نشان داد مدل مفهومی پژوهش از برازش مطلوبی با داده‌ها برخوردار است. در بررسی نقش خشم در پیش‌بینی تصمیم‌گیری اخلاقی، نتایج بیانگر آن بود که خشم به‌صورت مستقیم قادر به پیش‌بینی تصمیم‌گیری اخلاقی نیست. هرچند این یافته برخلاف انتظار پژوهشگران و ناهمسو با نتایج پژوهش‌های راموس و همکاران (۲۰۲۴)، هارمون-جونز و همکاران (۲۰۲۳) و هاجرسون و گراس (۲۰۱۱) بود، اما در تبیین آن چنین به نظر می‌رسد که خشم به تنهایی بر تصمیم‌گیری اخلاقی تأثیرگذار نیست و ممکن است سایر عوامل شناختی، انگیزشی و هیجانی رابطه خشم با

افزایش می‌دهد (سالادینو و همکاران، ۲۰۲۱). با افزایش همدلی، شدت هیجان خشم تحت کنترل بیشتری قرار می‌گیرد و فرایندهای شناختی مرتبط با قضاوت اخلاقی، مانند ارزیابی عواقب رفتاری و نگرش‌های اخلاقی، تقویت می‌شود. به این ترتیب، همدلی از طریق کاهش بار هیجانی و افزایش توجه به دیدگاه‌های دیگران، موجب اتخاذ تصمیمات اخلاقی معقول‌تر و مسئولانه‌تر می‌گردد (باتسون، ۲۰۲۳). افزون بر این، قابلیت همدلی باعث می‌شود افراد هیجانات منفی خود نسبت به دیگران را کنترل کرده و ادراک‌های اشتباه خود را اصلاح کنند. مجموع این عوامل موجب کاهش یا تعدیل خشم شده و شرایطی را فراهم می‌کند که امکان اتخاذ تصمیمات اخلاقی افزایش می‌یابد.

آخرین یافته پژوهش حاکی از آن بود که بازدارنده رفتاری رابطه بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی را میانجی‌گری می‌کند. با توجه به اینکه طبق بررسی‌های صورت گرفته پژوهشی با این عنوان یافت نشد، بنابراین نمی‌توان در مورد همسویی یا عدم همسویی این یافته با پژوهش‌های پیشین اظهار نظر کرد؛ اما در تبیین آن می‌توان به ظرفیت سیستم بازدارنده در تنظیم و مهار هیجانات ناشی از خشم اشاره کرد. در این راستا بررسی‌ها نشان می‌دهد، بازدارنده رفتاری با کاهش شدت و فوریت واکنش‌های خشم، امکان پردازش شناختی عمیق‌تر و بازنگری اخلاقی را فراهم می‌کند (تانگ و اشمیدل، ۲۰۱۴). بدین ترتیب، افراد با بازدارنده رفتاری بالا تمایل کمتری به اقدام‌های هیجانی و غیراخلاقی نشان می‌دهند و تصمیم‌گیری‌های آن‌ها با انصاف، انعطاف‌پذیری و توجه به پیامدهای اخلاقی توأم است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که تقویت بازدارنده رفتاری می‌تواند به عنوان یک راهبرد مؤثر در مدیریت خشم و بهبود فرآیندهای تصمیم‌گیری اخلاقی مورد توجه قرار گیرد. بر این اساس نقش میانجی بازدارنده رفتاری در روابط بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی قابل توجه است.

در نهایت باید اذعان داشت که پژوهش حاضر همانند هر پژوهش دیگری با محدودیت‌هایی نیز روبه‌رو بوده است که در تصمیم‌پذیری آن باید جانب احتیاط را رعایت کرد. نخستین محدودیت پژوهش حاضر جمع‌آوری اطلاعات بر اساس مقیاس‌های خودگزارش‌دهی بود که این گزارش‌ها به دلیل دفاع‌های ناخودآگاه و تعصب در پاسخدهی، مستعد تحریف هستند. همچنین، اگرچه حجم نمونه مطلوب مطالعه حاضر، میزان تصمیم‌پذیری را به طور قابل توجهی بهبود بخشیده است؛ با این حال، طراحی مقطعی مطالعه محدودیتی است که در آن تنها می‌توان همبستگی و نه اسنادهای علت شناختی را مطرح کرد. با توجه به محدودیت‌هایی که به آن‌ها اشاره شد، پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده در کنار مقیاس‌های خودگزارشی، از مصاحبه و سایر روش‌های اندازه‌گیری به منظور کاهش خطای سنجش متغیرهای پژوهش استفاده کنند. همچنین بهتر است به منظور استنباط روابط علی متغیرهای مربوطه، مطالعات طولی نیز در نظر گرفته شود. در زمینه کاربردی نیز پیشنهاد می‌شود برنامه‌هایی جهت مدیریت خشم، افزایش مهارت همدلی و ارتقای ظرفیت بازدارنده، طراحی و برای بهبود فرایند تصمیم‌گیری در موقعیت‌های اخلاقی مورد توجه قرار گیرد.

تصمیم‌گیری اخلاقی را تحت تأثیر قرار دهند. برای مثال نحوه ارزیابی و نوع نگرش فرد نسبت به مسئله اخلاقی می‌تواند مبنایی را تشکیل دهد که بر اساس آن ارتباط خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی تحت تأثیر قرار گیرد (تیل و همکاران، ۲۰۱۱). از طرفی تعامل خشم با متغیرهای موقعیتی نظیر نوع رویداد و پویایی رویداد (مشکلاتی که به وجود می‌آیند و محدودیت‌های موقعیتی) و همچنین عوامل زمینه‌ای و فردی نظیر زمینه فرهنگی، ویژگی‌های شخصیتی و سوگیری‌های شخصی ممکن است رابطه بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی را تضعیف یا تعدیل کنند (کلدن، ۲۰۲۵؛ گینتر و همکاران، ۲۰۲۲؛ آزگود و همکاران، ۲۰۲۱). درمجموع به نظر می‌رسد رابطه خشم با تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه خطی نبوده و عوامل متعددی ممکن است این رابطه را تحت تأثیر قرار دهند و عدم توجه به این عوامل احتمالاً منجر به نتایج غیردقیق و عدم مشاهده رابطه معنادار بین خشم با تصمیم‌گیری اخلاقی شود.

یافته دیگر پژوهش نشان داد بین همدلی و تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه مثبت وجود دارد. این یافته با پژوهش‌های سیچتو و همکاران (۲۰۱۸)، سالادینو و همکاران (۲۰۲۱) و باتسون (۲۰۲۳) همسو بود. در راستای تبیین این یافته می‌توان گفت همدلی فرد را قادر به پیش‌بینی تبعات عاطفی و اجتماعی تصمیمات خود می‌کند. این توانایی پیش‌بینی باعث می‌شود فرایندهای شناختی مرتبط با قضاوت اخلاقی، مانند ارزیابی عواقب رفتاری و نگرش‌های اخلاقی، تقویت شود (ژیائو و همکاران، ۲۰۲۱؛ زکی، ۲۰۲۰). بدین ترتیب، همدلی از طریق کاهش افزایش توجه به دیدگاه‌های دیگران و اجتناب از تصمیمات خودخواهانه، موجب اتخاذ تصمیمات اخلاقی معقول‌تر و مسئولانه‌تر می‌گردد (باتسون، ۲۰۲۳).

یافته دیگر پژوهش نشان داد بازدارنده رفتاری با تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه مثبت دارد. این یافته همسو با پژوهش‌های لوسیفور و همکاران (۲۰۲۱)، شوارتز (۲۰۱۷) و زاجلی و اوگازو (۲۰۱۹) بود. در تبیین می‌توان گفت بازدارنده به عنوان یک سازوکار روان‌شناختی به توانایی مهار تکانه‌ها و رفتارهای نامطلوب اشاره دارد (گیلمور، ۲۰۲۴)؛ بنابراین افرادی که بازدارنده رفتاری بیشتری دارند، قبل از تصمیم‌گیری اطلاعات را به‌طور کامل تجزیه و تحلیل می‌کنند و از تصمیم‌گیری آنی پرهیز می‌کنند. همچنین در مواقعی که با یک موقعیت اخلاقی روبرو می‌شوند، بازدارنده این امکان را فراهم می‌کند تا قبل از انجام هر اقدامی، جوانب مختلف مسئله را بررسی کنند و تصمیمی آگاهانه بگیرند. درواقع بازدارنده منجر به رویکرد محتاطانه‌تری در هنگام تصمیم‌گیری شده و به فرد کمک می‌کند تا از منافع شخصی خود چشم‌پوشی و بر اساس اصول اخلاقی تصمیم‌گیری کند (لوسیفور و همکاران، ۲۰۲۱).

یافته بعدی پژوهش آشکار ساخت که همدلی رابطه بین خشم و تصمیم‌گیری اخلاقی را میانجی‌گری می‌کند. هرچند مطالعات محدودی در زمینه نقش واسطه‌ای همدلی در ارتباط بین خشم با تصمیم‌گیری اخلاقی انجام گرفته؛ با این حال این یافته را می‌توان با نتایج پژوهش دِخسوس و همکاران (۲۰۲۲) همسو دانست که در پژوهش خود بر نقش همدلی در ارتباط بین خشم و تصمیم‌گیری تأکید داشته‌اند. در تبیین این یافته می‌توان گفت همدلی با کاهش پاسخ‌های عصبی مرتبط با خشم و تحریک‌پذیری همراه است و توانایی فرد را در کنترل پاسخ‌های تکانشی و رفتارهای تهاجمی،

تقدیر و تشکر

بدین‌وسیله از کلیه شرکت‌کنندگانی که با اختصاص زمان و تکمیل پرسشنامه‌ها امکان اجرای این پژوهش را فراهم ساختند، صمیمانه قدردانی می‌گردد. همچنین از تمامی افرادی که در مراحل مختلف انجام پژوهش همراهی و همکاری داشته‌اند، سپاسگزاری می‌شود.

تعارض منافع

نویسندگان اظهار می‌دارند که در این مطالعه هیچ تعارض منافی ندارند.

منابع مالی

در پژوهش حاضر حمایت مالی وجود نداشت.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش با رعایت کامل اصول اخلاقی انجام شد، به نحوی که اهداف مطالعه برای شرکت‌کنندگان تشریح گردید و رضایت آگاهانه آنان اخذ شد. همچنین کلیه اطلاعات گردآوری‌شده صرفاً برای اهداف پژوهشی مورد استفاده قرار گرفت و محرمانگی آن‌ها به‌طور کامل تضمین شد.

بهره‌گیری از هوش مصنوعی

در این پژوهش صرفاً برای نگارش چکیده مبسوط انگلیسی از ابزار هوش مصنوعی تحت نظارت کامل نویسندگان استفاده شد. تمامی مراحل مرتبط با طراحی، تحلیل داده‌ها، تفسیر نتایج، و نگارش بخش‌های اصلی مقاله توسط نویسندگان انجام گرفته است و مسئولیت صحت و اصالت محتوای علمی بر عهده نویسندگان می‌باشد.

دسترسی به داده‌ها

داده‌های پژوهش به دلیل رعایت محرمانگی اطلاعات شرکت‌کنندگان به صورت عمومی در دسترس نیستند. در صورت نیاز پژوهشگران دیگر، امکان دسترسی از طریق مکاتبه رسمی با نویسنده مسئول فراهم است.

نقش نویسندگان

زهرا حیدرزاده: جمع‌آوری داده‌ها و نگارش متن اولیه
مصطفی زارعان: طراحی مطالعه، تحلیل داده‌ها و ویرایش متن نهایی

References

- Abdollahi, R., Bakhshipour, R. and Mahmoodaliloo, M. (2013). Validity and Reliability of Behavioral Inhibition and Activation Systems (BIS/BAS) Scales among Tabriz University Students. *Journal of Modern Psychological Researches*, 7(28), 123-139. (In Persian)
- Aka, A. (2023). The Perception of Femicide from the Third Party's Perspective: An Analysis on Justice/Injustice in Türkiye. *Sociology Mind*, 13(3), 123-144.
- Andrés, C., Olber Eduardo, A. T., Nindre, P. Q., & Isabel Cristina, P. L. (2024). A systematic review of aggression and empathy. *Psychologia. Avances de la Disciplina*, 18(2), 29-41.
- Asghari Moghaddam, M., Dibajnia, P., & Moghaddasin, M. (2011). The Reliability and Criterion Validity of a Farsi Version of the State-Trait Anger Expression Inventory-2 (STAXI-2) in a Clinical Sample. *Clinical Psychology and Personality*, 9(2), 75-94. (In Persian)
- Batson, C. D. (2023). *Empathic Concern: What it is and why It's Important*. Oxford University Press.
- Bentler, P. M. (2010). SEM with simplicity and accuracy. *Journal of Consumer Psychology*, 20(2), 215-220.
- Carman, M. (2022). Unpacking a charge of emotional irrationality: An exploration of the value of anger in thought. *Philosophical Papers*, 51(1), 45-68.
- Carver, C. S. (2015). Behavioral approach, behavioral avoidance, and behavioral inhibition. In M. Mikulincer, P. R. Shaver, M. L. Cooper, & R. J. Larsen (Eds.), *APA handbook of personality and social psychology*, Vol. 4. *Personality processes and individual differences* (pp. 307–327). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14343-014>
- Carver, C. S., & Harmon-Jones, E. (2009). Anger is an approach-related affect: evidence and implications. *Psychological bulletin*, 135(2), 183.
- Carver, C. S., & White, T. L. (1994). Behavioral inhibition, behavioral activation, and affective responses to impending reward and punishment: the BIS/BAS scales. *Journal of personality and social psychology*, 67(2), 319.
- Cecchetto, C., Korb, S., Rumiati, R. I., & Aiello, M. (2018). Emotional reactions in moral decision-making are influenced by empathy and alexithymia. *Social neuroscience*, 13(2), 226-240.
- Conway, P. (2023). The intrapersonal level: Intrapersonal moral reasoning. In *The Routledge International Handbook of the Psychology of Morality* (pp. 29-39). Routledge.
- Côté-Lussier, C., & David, J. D. (2023). Intuitive anger in the context of crime and punishment. *Psychology, Crime & Law*, 29(5), 465-487.
- de Jesús Cardona-Isaza, A., Jiménez, S. V., & Montoya-Castilla, I. (2022). Decision-making styles in adolescent offenders and non-offenders: Effects of emotional intelligence and empathy. *Anuario de Psicología Jurídica*, 32(1), 51-60.
- Fonseca, L., Gonçalves, A., Couto, B., Monteleone, F., Machado, E., Rêgo, F., Rêgo, G., & Nunes, R. (2024). *Empathy: The Core of Morality*. Preprints. <https://doi.org/10.20944/preprints202405.1537.v1>
- Gilmore, B. J. (2024). *Behavioral Inhibition in Emotional Numbing and the Utilization of Defense Mechanisms* (Doctoral dissertation, Alliant International University).
- Ginther, M. R., Hartsough, L. E., & Marois, R. (2022). Moral outrage drives the interaction of harm and culpable intent in third-party punishment decisions. *Emotion*, 22(4), 795.
- Hamzagic, Z., & Krettenauer, T. (2024). How concrete and abstract moral identity influence moral decision-making in adolescents and young adults.
- Harmon-Jones, E., & Harmon-Jones, C. (2023). Anger: Causes and components. In *Anger, aggression, and interventions for interpersonal violence* (pp. 99-118). Routledge.
- Hutcherson, C. A., & Gross, J. J. (2011). The moral emotions: A social-functional account of anger, disgust, and contempt. *Journal of personality and social psychology*, 100(4), 719.
- Irannejad, E. (2018). *The role of self-compassion, dimensions of empathy, and readiness for guilt and shame in everyday moral decision-making* (Master's thesis, Farabi Campus, University of Tehran). (In Persian)
- Jafari, M. A., Nooroozi, Z. and Foolad Chang, M. (2017). The study of factor structure, reliability and validity of basic empathy scale: Persian form. *Journal of Educational Psychology Studies*, 14(25), 23-38. (In Persian) doi: [10.22111/jeps.2017.3099](https://doi.org/10.22111/jeps.2017.3099)
- Jia, F., Krettenauer, T., & Li, L. (2019). Moral identity in cultural context: Differences between Canadian and Chinese university students. *Journal of Moral Education*, 48(2), 247-262.
- Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of adolescence*, 29(4), 589-611.
- Khoshfetrat, A., Scully, D., & Fassbender, C. (2022). Effects of behavioral inhibition/activation systems on anger rumination and anger expression through Difficulty in Emotion Regulation. *Personality and individual differences*, 191, 111574.
- Kleden, A. (2025). Modeling Moral Decision-Making: A Sigmoid-Based Framework for Conative and Inhibitory Forces.
- Klityte, V., Connelly, S., Thiel, C., & Devenport, L. (2013). The influence of anger, fear, and emotion regulation on ethical decision making. *Human Performance*, 26(4), 297-326.
- Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
- Lievaart, M., van der Veen, F. M., Huijding, J., Naeije, L., Hovens, J. E., & Franken, I. H. (2016). Trait anger in relation to neural and behavioral correlates of response inhibition and error-processing. *International Journal of Psychophysiology*, 99, 40-47.
- Lim, A., & Kim, S. (2021). Nurses' ethical decision-making during end of life care in South Korea: a cross-sectional descriptive survey. *BMC Medical Ethics*, 22, 1-9.
- Lucifora, C., Martino, G., Curcuruto, A., Salehinejad, M. A., & Vicario, C. M. (2021). How self-control predicts moral decision making: An exploratory study on healthy participants. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(7), 3840.

- Maibom, H. L. (2022). Empathy and moral understanding in psychopathy. In M. Vargas & J. M. Doris (Eds.), *The Oxford handbook of moral psychology* (Online ed.). Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198871712.013.41>
- Novaco, R. W. (2023). Anger dysregulation. In *Anger, aggression, and interventions for interpersonal violence* (pp. 3-54). Routledge.
- Osgood, J. M., & Quartana, P. J. (2021). An overview of anger: A common emotion with a complicated backstory.
- Overman, S., Neo, S., & Hall, A. T. (2025). The emotional backlash of public accountability. *Public Performance & Management Review*, 1-29.
- Pawliczek, C. M., Derntl, B., Kellermann, T., Kohn, N., Gur, R. C., & Habel, U. (2013). Inhibitory control and trait aggression: neural and behavioral insights using the emotional stop signal task. *Neuroimage*, 79, 264-274.
- Ramos, G. A., Johnson, W., VanEpps, E. M., & Graham, J. (2024). When consumer decisions are moral decisions: Moral Foundations Theory and its implications for consumer psychology. *Journal of Consumer Psychology*, 34(3), 519-535.
- Rodgers, W., Murray, J. M., Stefanidis, A., Degbey, W. Y., & Tarba, S. Y. (2023). An artificial intelligence algorithmic approach to ethical decision-making in human resource management processes. *Human resource management review*, 33(1), 100925.
- Rosen, J. B., Rott, E., Ebersbach, G., & Kalbe, E. (2015). Altered moral decision-making in patients with idiopathic Parkinson's disease. *Parkinsonism & related disorders*, 21(10), 1191-1199.
- Saladino, V., Lin, H., Zamparelli, E., & Verrastro, V. (2021). Neuroscience, empathy, and violent crime in an incarcerated population: A narrative review. *Frontiers in psychology*, 12, 694212.
- Schwartz, M. S. (2017). Teaching behavioral ethics: Overcoming the key impediments to ethical behavior. *Journal of Management Education*, (4), 497-513.
- Spielberger, C. D. (1999). *Sate-trait anger expression Inventory-2: STAXI-2*. PAR, Psychological Assessment Ressources.
- Tang, D., & Schmeichel, B. J. (2014). Stopping anger and anxiety: Evidence that inhibitory ability predicts negative emotional responding. *Cognition & emotion*, 28(1), 132-142.
- Tangney, J. P., Boone, A. L., & Baumeister, R. F. (2018). High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. In *Self-regulation and self-control* (pp. 173-212). Routledge.
- Thiel, C. E., Connelly, S., & Griffith, J. A. (2011). The influence of anger on ethical decision making: Comparison of a primary and secondary appraisal. *Ethics & Behavior*, 21(5), 380-403.
- Winata, S., Kusnawan, A., Limajatini, L., & Hernawan, E. (2020). Ethical decision making based on the literature review of ford & Richardson 1962-1993. *Primanomics: jurnal ekonomi & bisnis*, 18(1), 1-8.
- Xiao, W., Lin, X., Li, X., Xu, X., Guo, H., Sun, B., & Jiang, H. (2021). The influence of emotion and empathy on decisions to help others. *Sage Open*, 11(2), 21582440211014513.
- Zaki, J. (2020). Integrating empathy and interpersonal emotion regulation. *Annual review of psychology*, 71(1), 517-540.
- Zarean, M., Mirzamohammadi, S., Moradi, Z., & Nasiri, M. (2021). The role of neurobehavioral systems and interpersonal emotion regulation in predicting psychological distress. *Proceedings of the Eighth Congress of the Iranian Psychological Association*, Tehran, Iran. (In Persian)
- Zhan, Y., Xiao, X., Li, J., Liu, L., Chen, J., Fan, W., & Zhong, Y. (2018). Interpersonal relationship modulates the behavioral and neural responses during moral decision-making. *Neuroscience letters*, 672, 15-21.
- Zucchelli, M. M., & Ugazio, G. (2019). Cognitive-emotional and inhibitory deficits as a window to moral decision-making difficulties related to exposure to violence. *Frontiers in psychology*, 10, 1427.